

Opodatkowanie odsetek za opóźnienie w wypłacie odszkodowania lub zadośćuczynienia podatkiem dochodowym od osób fizycznych – analiza na tle orzecznictwa sądów administracyjnych.

Taxation of interest for delay in payment of compensation or satisfaction with personal income tax – analysis against the background of administrative courts judgments

Streszczenie

Celem artykułu było dokonanie przeglądu orzecznictwa sądów administracyjnych w zakresie opodatkowania odsetek za opóźnienie w wypłacie odszkodowania (zadośćuczynienia) podatkiem dochodowym od osób fizycznych. W ramach opracowania ustalono, że w świetle dominującej linii orzeczniczej odsetki nie mogą korzystać ze zwolnienia przewidzianego dla odszkodowań (zadośćuczynień). W judykaturze jest też prezentowany przeciwny pogląd, aczkolwiek ma on charakter mniejszościowy. Dodatkowo w orzecznictwie można spotkać również koncepcję, iż odsetki za opóźnienie, jako *lucrum cessans*, nie mogą korzystać ze zwolnienia przewidzianego w art. 21 ust. 1 pkt 3b lit. b) u.p.d.o.f. Autor przedstawił także własne przemyślenia dotyczące analizowanej tematyki. W ich świetle odsetki, podobnie jak odszkodowanie (zadośćuczynienie), powinny korzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego.

Słowa kluczowe: podatek dochodowy od osób fizycznych, odszkodowanie, zadośćuczynienie, odsetki za opóźnienie, zwolnienie podatkowe.

Summary

The purpose of the article was to review the administrative courts' judgments regarding taxation of interest for delay in payment of compensation (satisfaction) with personal income tax. As part of the study, it was found that in the light of the predominant jurisprudence line, interest cannot benefit from the exemption provided for compensation (satisfaction). The opposite view is also presented in the judiciary, although it is of a minority character. Furthermore, in the judiciary is also expressed an idea that interest for delay is so called *lucrum cessans* and therefore cannot benefit from the exemption described in art. 21 (1) (3b) (b) of Polish Income Tax Act. The author also presented his own thoughts on the analyzed matters. In their light, interest, analogously as compensation (satisfaction), should be exempted from income tax.

Keywords: personal income tax, compensation, satisfaction, interest for delay, tax exemption.

1. Wprowadzenie

Prawodawca m.in. w art. 21 ust. 1 pkt 3-4 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych¹ ustanowił szereg zwolnień z podatku dochodowego dla podatników otrzymujących odszkodowanie lub zadośćuczynienie². Jednocześnie literalne brzmienie komentowanych unormowań nie przesądza, czy zwolnieniem powinny zostać także objęte odsetki za opóźnienie w wypłacie odszkodowania lub zadośćuczynienia. Okoliczność ta determinuje problem badawczy, który zostanie omówiony w ramach niniejszego artykułu. Będzie nim mianowicie kwestia, czy odsetki za opóźnienie w wypłacie odszkodowania (zadośćuczynienia) są objęte hipotezą art. 21 ust. 1 pkt 3-4 u.p.d.of., a w konsekwencji,

¹ Dz.U. z 2018 r. poz. 200 t.j., dalej określana jako „u.p.d.o.f.”.

² Do uregulowań tych zaliczono również art. 21 ust. 1 pkt 4 u.p.d.o.f. (zwolnienie z podatku dochodowego kwot otrzymanych z tytułu ubezpieczeń majątkowych i osobowych), gdyż jego hipoteza obejmuje również odszkodowania otrzymane w związku z treścią stosunku ubezpieczeniowego.

czy stanowią przychód zwolniony z opodatkowania podatkiem dochodowym. W związku z takim określeniem tematyki artykułu w pierwszej kolejności zostanie przedstawiony przegląd orzecznictwa sądów administracyjnych w powyższym zakresie. Następnie zaś zostanie podjęta próba oceny wybranych poglądów judykatury pod kątem ich zgodności z przepisami prawa.

2. Cztery koncepcje prezentowane w orzecznictwie

Na podstawie analizy orzecznictwa sądów administracyjnych zasadniczo można wyodrębnić cztery stanowiska odnośnie opodatkowania odsetek za opóźnienie w wypłacie odszkodowania (zadośćuczynienia) podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Pierwsze trzy z nich mają charakter generalny tj. powinny znajdować zastosowanie do wszystkich zwolnień opisanych w art. 21 ust. 1 pkt 3-4 u.p.d.o.f. Czwarty zaś został sformułowany przede wszystkim w odniesieniu do zwolnienia wymienionego art. 21 ust. 1 pkt 3b lit. b) u.p.d.o.f. W dalszej części artykułu w razie potrzeby będą one przywoływane jako Pierwsza, Druga, Trzecia lub Czwarta koncepcja.

Pierwsza koncepcja: odsetki za opóźnienie nie są odszkodowaniem (zadośćuczynieniem), zatem nie korzystają ze zwolnienia z podatku dochodowego.

Składy orzekające aprobujące powyższą – dominującą w judykaturze tezę³ – opierają swój pogląd zasadniczo na dwóch argumentach. W pierwszej kolejności wskazuje się, że przepisy dotyczące zwolnień – jako ustanawiające wyjątek od reguły ogólnej, w myśl której opodatkowaniu podlegają wszystkie przychody (dochody) – powinny być interpretowane ściśle. W związku z tym pierwszoplanową rolę w dekodowaniu zakresu zwolnienia powinna odgrywać wykładnia literalna (leksykalna). W tym

³ Por. m.in. wyroki NSA w Warszawie z dnia 12.04.2018 r. sygn. II FSK 968/16, 16.01.2018 r. sygn. II FSK 1123/16, II FSK 979/16 i II FSK 980/16, 22.11.2017 r. sygn.. II FSK 3116/15, II FSK 3409/15, II FSK 3410/15 i II FSK 3115/15, 8.11.2017 r. sygn. II FSK 2780/15, wyrok WSA w Gliwicach z dnia 11.10.2017 r. sygn. I SA/Gl 520/17 (nieprawomocny), wyrok WSA w Lublinie z dnia 08.02.2017 r. sygn. I SA/Lu 796/16 oraz wyrok WSA w Łodzi z dnia 20.09.2016 r. sygn. I SA/Łd 596/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

kontekście zwraca się uwagę, że przepisy art. 21 ust. 1 pkt 3-3d u.p.d.o.f. odnoszą się *expressis verbis* li tylko do odszkodowań za poniesione szkody oraz zadośćuczynień za doznane krzywdy. W oparciu o regulacje ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny⁴ wskazuje się na prawną odrębność świadczeń w postaci odszkodowania lub zadośćuczynienia – które mają podstawę odpowiednio w art. 361 oraz art. 444 i 445 k.c. – od instytucji odsetek za opóźnienie, która znajduje normatywne zakotwiczenie w art. 481 k.c. Dodatkowo akcentuje się, że „(...) odsetki za opóźnienie mają względem kwoty zasadniczej odszkodowania charakter akcesoryjny, a jako takie nie są częścią składową odszkodowania zasadniczego, gdyż opierają się na odrębnym stanie faktycznym i odrębnej podstawie materialnoprawnej”⁵. Konsekwencją powyższych refleksji bywa reprezentatywna dla komentowanej linii orzeczniczej konstatacja, że: „Skoro odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego nie są ani właściwym odszkodowaniem, ani zadośćuczynieniem, to nie mieszczą się w zakresie zwolnienia podatkowego. (...) ustawodawca nie wymienił odsetek od odszkodowania jako podlegających zwolnieniu, to przyjęcie odmiennego poglądu byłoby przejawem niedopuszczalnego zastosowania wykładni rozszerzającej”⁶.

W drugiej kolejności powoływany jest argument z wykładni systemowej wewnętrznej. Podnosi się mianowicie, że jeśli ustawodawca pragnie zwolnić odsetki z podatku dochodowego, to stanowi o tym wprost, wymieniając przychód odsetkowy jako kategorię zwolnioną z podatku dochodowego. Wskazuje się w tym zakresie na art. 21 ust. 1 pkt 52, pkt 95 i pkt 119, pkt 130, pkt 130a oraz pkt 130b u.p.d.o.f., gdzie ustawodawca *expressis verbis* wymienił odsetki jako przychód zwolniony z podatku. W konsekwencji artykułowany jest pogląd, że: „Wynik wnioskovania a contrario wskazuje,

⁴ Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 t.j., dalej określana jako „k.c.”.

⁵ Por. wyrok WSA w Gliwicach z dnia 11.10.2017 r. sygn. I SA/Gl 520/17 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

⁶ Por. min. wyroki NSA w Warszawie z dnia 12.04.2018 r. sygn. II FSK 968/16, wyrok WSA w Krakowie z dnia 26.01.2018 r. sygn. I SA/Kr 1059/17 (nieprawomocny), wyrok WSA w Łodzi z dnia 20.09.2016 r. sygn. I SA/Łd 596/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

że odsetki, które nie zostały wymienione przez ustawodawcę jako zwolnione z podatku, podlegają opodatkowaniu”⁷.

Dруга koncepcja: odsetki za opóźnienie jako świadczenie związane z należnością główną powinny korzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego.

Podstawową racją, prezentowaną zasadniczo jednolicie przez sądy opowiadające się za zwolnieniem odsetek z podatku dochodowego jest fakt, że odsetki mają charakter akcesoryjny w stosunku do należności głównej. Mając na uwadze taki obraz rzeczy, wskazuje się, że pozostają one w bezpośrednim i ścisłym związku z otrzymanym przez podatnika odszkodowaniem (zadośćuczynieniem). W konsekwencji brak jest dostatecznych argumentów za odmiennym opodatkowaniem należności głównej oraz odsetek. Tytułem przykładu w orzecznictwie podnosi się, iż: *„Źródło odsetek stanowi wprowadzie nieterminowe wywiązanie się dłużnika z obowiązku zapłaty świadczenia głównego, niemniej jednak odsetki nie mogłyby powstać, gdyby nie obowiązek jego wypłaty”*⁸ oraz że odsetki: *„(...) pod względem opodatkowania czy jego zwolnienia powinny być opodatkowane jak należność główna, tym bardziej, że odsetki wypłacone przy odszkodowaniu aczkolwiek powstają za opóźnienia w zapłacie na podstawie art. 481 k.c., to jednak mają charakter odszkodowawczo-waloryzacyjny”*⁹.

Przywoływana judykatura za punkt odniesienia czyni również cele, jakim przyświeca rzeczona regulacja. W orzecznictwie akcentuje się bowiem, że omawiane zwolnienie ma charakter społeczny, ponieważ: *„(...) niesprawiedliwym byłoby pobieranie podatku od świadczenia będącego następstwem krzywdy ludzkiej”*¹⁰ oraz że *„dotyczy świadczenia*

⁷ Por. wyrok WSA w Gliwicach z dnia 08.05.2017 r. I SA/GI 1416/16. W takim samym duchu wypowiedział się m.in. NSA w Warszawie w wyroku z dnia 16.01.2018 r. sygn. II FSK 978/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

⁸ Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 28.02.2018 r. sygn. I SA/Gd 2/18 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

⁹ Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 22.03.2018 r. sygn. I SA/Rz 798/17 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

¹⁰ Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 21.03.2017 r. sygn. I SA/Wr 1100/16 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

powstałego w wyniku doznanej krzywdy – uszkodzenia ciała, utraty zdrowia, cierpienia”¹¹. Podnosi się przy tym, że: „(...) opóźnienie w wypłacie odszkodowania za straty materialne wiąże się z koniecznością angażowania przez uprawnionego do odszkodowania innych (własnych lub pożyczonych) środków pieniężnych na pokrycie ponoszonych kosztów, a późniejsza wypłata zadośćuczynienia za krzywdę skutkuje zmianą wartości uzyskanych środków i odroczeniem w czasie naprawienia skutków czynu niedozwolonego”¹². Jak wynika z przytoczonej argumentacji, powyższe względy – w opinii niektórych składów orzekających – przemawiają za brakiem opodatkowania odsetek za opóźnienie. Wydaje się, że wynika to m.in. z faktu, iż otrzymanie odsetek nie stanowi dla podatnika realnego przysporzenia, lecz kompensuje konieczność pozyskania i zaangażowania innych niż odszkodowanie (zadośćuczynienie) środków finansowych.

Trzecia koncepcja: odsetki korzystają ze zwolnienia w związku z zastosowaniem zasady *in dubio pro tributario*.

Zasadność zastosowania art. 2a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa¹³ została wyartykułowana przez WSA we Wrocławiu¹⁴, WSA w Łodzi¹⁵ oraz WSA w Gdańsku¹⁶. Rozpatrując skargi na interpretacje indywidualne, sądy zwróciły uwagę, że orzecznictwo w zakresie opodatkowania odsetek za opóźnienie w wypłacie odszkodowania (zadośćuczynienia) nie jest jednolite, tj. można zaobserwować w tej kwestii dwa przeciwstawne poglądy (zostały one przedstawione powyżej). Wskazuje się bowiem, że: „orzeczenia z obu tych linii orzecznictwa opierają się na tych samych rodzajach wykładni (*literalnej, systemowej*)

¹¹ Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 28.02.2018 r. sygn. I SA/Gd 2/18 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

¹² Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 28.02.2018 r. sygn. I SA/Gd 2/18 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

¹³ Dz.U. z 2018 r. poz. 800 t.j., dalej określana jako „o.p.”.

¹⁴ Por. wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 21.03.2017 r. sygn. I SA/Wr 1100/16 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

¹⁵ Wyrok WSA w Łodzi z dnia 16.11.2017 r. sygn. I SA/Łd 812/17 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

¹⁶ Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 28.02.2018 r. sygn. I SA/Gd 2/18 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

wewnętrznej i zewnętrznej oraz funkcjonalnej) i podobnej argumentacji”¹⁷. Z kolei okoliczność ta powinna prowadzić do wniosku, że wątpliwości związane z wykładnią przepisów dotyczących zwolnienia z podatku dochodowego odsetek za opóźnienie od odszkodowań (zadośćuczynień) mają charakter nieusuwalny. Podnosi się w tym zakresie, że jeżeli: „(...) do tej pory istnieją wątpliwości w świetle niejednolitego orzecznictwa sądów administracyjnych, w tym Naczelnego Sądu Administracyjnego, to mają one charakter nieusuwalny, przynajmniej do czasu, kiedy sąd ten podejmie uchwałę w trybie art. 187 § 1 p.p.s.a.”¹⁸. Akcentuje się jednocześnie, że skoro efektem jednej z możliwych interpretacji jest rozstrzygnięcie korzystniejsze (względniejsze) dla podatnika, tj. zwolnienie uzyskanego przysporzenia z podatku, nie zaś jego opodatkowanie, to spełnione są przesłanki dla zastosowania art. 2a o.p. W konsekwencji odsetki – podobnie jak należność główna – powinny zostać zakwalifikowane jako przychód zwolniony z opodatkowania.

Czwarta koncepcja: odsetki za opóźnienie, jako *lucrum cessans*, nie mogą korzystać ze zwolnienia opisanego w art. 21 ust. 1 pkt 3b u.p.d.o.f.

Jak już zauważono, w ramach Pierwszej koncepcji w orzecznictwie akcentuje się, że odsetki to świadczenie odrębne od odszkodowania, ergo nie mogą one korzystać ze zwolnienia podatkowego. Warto w tym kontekście zauważyć, że w judykaturze można także spotkać pogląd przeciwny, zgodnie z którym odsetki w istocie mają charakter odszkodowawczy. Został on sformułowany na tle art. 21 ust. 1 pkt 3b u.p.d.o.f. i w związku z tym w pierwszej kolejności warto przytoczyć jego treść *in extenso*. Otóż zgodnie z tą regulacją, wolne od podatku dochodowego są inne (niż te wymienione w pkt 3 i 3a – przy. aut.) odszkodowania lub zadośćuczynienia otrzymane na podstawie wyroku lub ugody sądowej do wysokości określonej w tym wyroku lub tej ugodzie, z wyjątkiem odszkodowań lub zadośćuczynień:

¹⁷ Wyrok WSA w Łodzi z dnia 16.11.2017 r. sygn. I SA/Łd 812/17 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

¹⁸ Wyrok WSA w Łodzi z dnia 16.11.2017 r. sygn. I SA/Łd 812/17 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

- a) otrzymanych w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą,
- b) dotyczących korzyści, które podatnik mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono.

Jak wynika z przytoczonej regulacji, z zakresu zwolnienia ustawodawca wyłączył korzyści, które podatnik mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono. W związku z tym część orzecznictwa artykułuje pogląd, w myśl którego odsetki co prawda powinny być utożsamiane ze świadczeniem o charakterze odszkodowawczym, niemniej jednak nie może ono korzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego, ze względu na wskazane wyżej wyłączenie. Tytułem przykładu NSA w Warszawie¹⁹ argumentował, że art. 21 ust. 1 pkt 3b lit. b) u.p.d.o.f.: „(...) stanowi niemal dosłowne, poza słowem podatnik, powtórzenie treści art. 361 § 2 K.c. w jego końcowej części. Nie ma żadnych podstaw, by treść pojęcia „utracone korzyści”, które ma utrwalone znaczenie w języku prawniczym, wyklądać odmiennie, stosując przepis ustawy podatkowej”. W konsekwencji zaś zdaniem NSA odsetki za opóźnienie: „(...) należy traktować jako wynagrodzenie za przedłużone i pozbawione podstaw prawnych korzystanie z cudzego kapitału, (...) jest to odszkodowanie za pozbawienie wierzyciela możliwości dysponowania kapitałem, a tym samym pozbawienie go spodziewanych z tego tytułu korzyści (np. przez korzystną lokatę)”. Analogiczne konkluzje zostały zaprezentowane NSA w wyroku z dnia 26.08.2009 r.²⁰ Ponadto na tę argumentację powoływały się także WSA w Rzeszowie²¹ oraz WSA w Opolu²².

Należy jednocześnie podnieść, że w orzecznictwie występują także głosy przeciwnie, w świetle których odsetki za opóźnienie nie mogą być utożsamiane z instytucją utraconych korzyści²³. Na uwagę w tym zakresie

¹⁹ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 24.01.2008 r. sygn. II FSK 1629/06, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

²⁰ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 26.08.2009 r. sygn. II FSK 588/08, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

²¹ Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 09.03.2010 r. sygn. I SA/Rz 6/10, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

²² Wyrok WSA w Opolu z dnia 08.07.2015 r. sygn. I SA/Op 309/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

²³ Por. m.in. wyroki NSA w Warszawie z dnia 22.11.2017 r. sygn. II FSK 3116/15, II FSK 3409/15

zasługuje argumentacja przedstawiona przez WSA we Wrocławiu²⁴. Uzasadniając swoje stanowisko, sąd wskazał na jurydyczną odrębność *lucrum cessans* oraz odsetek za opóźnienie na gruncie przepisów k.c. Jak zauważył, *lucrum cessans* stanowi: „(...) element świadczenia głównego (odszkodowania, nie dotyczy zadośćuczynienia), którego ustalenie generuje dopiero prawo do naliczenia odsetek, o ile świadczenie główne nie zostanie wykonane”. Koncepcję tę miałyby także potwierdzać wykładnia systemowa wewnętrzna, ponieważ: „(...) art. 361 k.c. mieści się w Przepisach Ogólnych (tytuł I, księgi trzeciej Zobowiązania) i zakreśla granice odpowiedzialności dłużnika. Zaś art. 481 k.c. mieści się w dziale II "Skutki niewykonania zobowiązań", tytule VII "Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania". W związku z tym odsetki za opóźnienie nie powinny być utożsamiane z korzyściami, które „podatnik mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono”.

3. Konstrukcja zwolnień odsetkowych

W stosunku do artykułowanych w orzecznictwie poglądów można zgłosić kilka uwag. Jak już podnoszono, zdaniem judykatury aprobującej Pierwszą koncepcję, jeśli ustawodawca pragnie zwolnić odsetki z podatku dochodowego, to czyni to wprost, czego przykładem są m.in. art. 21 ust. 1 pkt 52, pkt 95 i pkt 119, pkt 130, pkt 130a oraz pkt 130b u.p.d.o.f. (argument z wykładni systemowej wewnętrznej). Wydaje się, że istnieją „konkurencyjne” racje przemawiające za wadliwością takiego rozumowania. Po pierwsze część ze wskazanych powyżej zwolnień dotyczy nie odsetek za opóźnienie, ale szeroko rozumianych dochodów kapitałowych²⁵. W tej sytuacji odsetki pełnią rolę dochodu zasadniczego, nie zaś swego rodzaju sankcji za nieterminową płatność, jaką są odsetki za opóźnienie²⁶. Ponadto odsetki „kapitałowe” to świadczenie podstawowe,

i II FSK 3410/15.

²⁴ Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 21.03.2017 r. sygn. I SA/Wr 1100/16 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

²⁵ Co dotyczy na przykład pkt 130 ww. przepisu, który stanowi o zwolnieniu z podatku dochodowego odsetek od obligacji.

²⁶ Na sankcyjny charakter art. 481 k.c. wskazuje m.in. Z. Gawlik. Por. Z. Gawlik [w:]

nie zaś akcesoryjne (uboczne)²⁷. Mając na względzie tego typu okoliczności, oczywistym jest, że dla zwolnienia odsetek kapitałowych ustawodawca musiał wymienić je wprost w art. 21 ust. 1 u.p.d.o.f., tak samo, jak czyni to z innymi „świadczeniami głównymi” wskazanymi w tym przepisie²⁸. Nie ma to jednak związku z kwestią opodatkowania odsetek za opóźnienie – próżno zatem poszukiwać jakiegokolwiek analogii między konstrukcją zwolnień podatkowych dla odsetek kapitałowych i odsetek za opóźnienie.

Z drugiej zaś strony wśród dochodów odsetkowych zwolnionych z podatku można wskazać na przykład odsetki z tytułu nieterminowej wypłaty wynagrodzeń i świadczeń wynikających ze stosunków pracowniczych (art. 21 ust. 1 pkt 95 u.p.d.o.f.). Wydaje się, że również w tym przypadku czynienie tej regulacji punktem odniesienia dla rozważań będących przedmiotem niniejszego artykułu nie jest trafne. Z normy zawartej w art. 21 ust. 1 pkt 95 u.p.d.o.f., wykładanej łącznie z art. 9 ust. 1 u.p.d.o.f. (zasada opodatkowania wszystkich osiągniętych przez podatnika dochodów) wynika jedynie, że wolą ustawodawcy było opodatkowanie zasadniczego świadczenia pracowniczego oraz zwolnienie z podatku odsetek za opóźnienie. Innymi słowy, ustawodawca postanowił o opodatkowaniu świadczenia głównego oraz o zwolnieniu świadczenia akcesoryjnego. Z kolei w świetle przepisów dotyczących zwolnienia z podatku odszkodowania (zadośćuczynienia) przedmiotem ulgi podatkowej uczyniono *expressis verbis* świadczenie główne. Zakres przedmiotowy powyższych unormowań nie jest zatem tożsamy i w konsekwencji trudno poszukiwać analogii i traktować jako punkt odniesienia brzmienie art. 21 ust. 1 pkt 95 u.p.d.o.f. i podobnych jemu regulacji.

red. A. Kidyba, Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania - część ogólna, LEX 2014, wersja elektroniczna.

²⁷ Na co wskazywał m.in. WSA we Wrocławiu. Por. wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 21.03.2017 r. sygn. I SA/Wr 1100/16 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

²⁸ Jak na przykład renty (art. 21 ust. 1 pkt 2 u.p.d.o.f.) czy też przychody uzyskane z tytułu sprzedaży całości lub części nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego (art. 21 ust. 1 pkt 28 u.p.d.o.f.).

4. Odsetki jako zwrot utraconych korzyści

Nie jest także trafna konstatacja, iż odsetki stanowią *lucrum cessans*, o których mowa w art. 361 § 2 k.c. Na aprobatę w tym zakresie zasługuje stanowisko przywoływanego już WSA we Wrocławiu²⁹, który akcentuje instytucjonalną odrębność wskazanych wyżej kategorii. Ponadto można wskazać na jeszcze jedną kwestię przemawiającą za słusznością poglądu wyartykułowanego przez wyżej wymieniony sąd. Otóż zakwalifikowanie odsetek jako utraconych korzyści jest oparte przede wszystkim na założeniu, że wskutek braku terminowej zapłaty wierzyciel nie mógł zainwestować dochodzonej kwoty, a tym samym osiągnąć zwrotu z kapitału (oprocentowanie). Argumentacja ta nie przystaje jednak do charakteru analizowanych świadczeń. Celem odszkodowania jest bowiem zniwelowanie skutków naruszenia dóbr podmiotu, który poniósł szkodę³⁰. Z natury rzeczy świadczenia te nie mają charakteru „inwestycyjnego”. Co więcej, jeśli poszkodowany nie otrzyma na czas należnej mu kwoty, wówczas nie jest wykluczone, że będzie on musiał zaangażować – na zasadzie odpłatności – środki finansowe z innych źródeł³¹. Wówczas otrzymane odsetki za opóźnienie z ekonomicznego punktu widzenia będą stanowiły rekompensatę z tytułu dodatkowych kosztów poniesionych przez poszkodowanego, nie zaś zwrot utraconych korzyści³². W takiej sytuacji opodatkowanie odsetek może częściowo

²⁹ Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 21.03.2017 r. sygn. I SA/Wr 1100/16 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

³⁰ Co przejawia się w tzw. funkcji kompensacyjnej odszkodowania. Por. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 97.

³¹ Na konieczność angażowania innych, własnych lub pożyczonych środków finansowych wskutek nieterminowej wypłaty odszkodowania wskazuje m.in. WSA w Gdańsku. Por. wyrok WSA w Gdańsku z dnia 28.02.2018 r. sygn. I SA/Gd 2/18 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

³² Na odszkodowawczy charakter odsetek, o których stanowi art. 481 k.c., wskazuje się także w literaturze. Por. W. Borysiak [w:] red. K. Osajda, *Tom III A. Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 1081 i przytoczone tam piśmiennictwo. Z kolei M. Lemkowski, choć zauważa, że instytucja odsetek za opóźnienie może w określonych przypadkach być zbliżona do obowiązku zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia, to w jego ocenie przypisywanie odsetkom za opóźnienie funkcji odszkodowawczej „(...) nie stanowi jednak zasadniczego błędu, a to z tego powodu, że granica pomiędzy szkodą wierzyciela w postaci utraconych korzyści a bezpodstawną korzyścią uzyskaną przez dłużnika częstokroć się zaciera.” Por.

zniweczyć cel odszkodowania, albowiem poszkodowany nie otrzyma pełnego zwrotu kosztów związanych z restytucją jego dóbr prawnych. Taką sytuację trudno również zaakceptować ze społecznego punktu widzenia, co dotyczy przede wszystkim szkód na osobie, gdzie naruszone zostają takie dobra prawne jak życie i zdrowie.

5. Wnioski

Podsumowując dotychczasowe rozważania, wydaje się, że odsetki za opóźnienie w wypłacie odszkodowania (zadośćuczynienia) powinny korzystać ze zwolnienia z opodatkowania podatkiem dochodowym. Oprócz racji przedstawionych powyżej przemawia za tym także fakt istnienia bezpośredniego związku między odszkodowaniem (zadośćuczynieniem) a rzeczonymi odsetkami, jak również zasygnalizowane powyżej względy natury socjalnej.

Nie można też zapominać, że zagadnienie analizowane w ramach niniejszego artykułu jest elementem szerszego problemu prawnego, a mianowicie ustalenia źródła przychodu, do którego należy zaliczyć odsetki za opóźnienie. Tytułem przykładu można wskazać na uchwałę NSA z dnia 06.06.2016 r.³³, gdzie sąd wskazał, że odsetki za nieterminowe uiszczenie ceny za zbyte akcje powinny zostać zaliczone do przychodów z innych źródeł, nie zaś do przychodów z kapitałów pieniężnych. Z drugiej zaś strony w wyroku z dnia 17.01.2014 r.³⁴ NSA doszedł do wniosku, że odsetki z tytułu nieterminowej zapłaty ceny sprzedaży nieruchomości należy przypisać do tego samego źródła przychodów co należność główna, tj. źródła opisanego w art. 10 ust. 1 pkt 8 u.p.d.o.f. W związku z takim poziomem rozbieżności orzecznictwa, w tym tego dotyczącego

M. Lemkowski, *Odsetki cywilnoprawne*, LEX 2007, wersja elektroniczna. Na „kompensacyjny” charakter odsetek za opóźnienie wskazuje również W. Popiołek. Por. W. Popiołek [w:] red. K. Pietrzykowski, *Kodeks cywilny. Tom II Komentarz do artykułów 450-1088. Przepisy wprowadzające*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 84.

³³ Uchwała NSA w Warszawie w składzie 7 sędziów z dnia 06.06.2016 r. sygn. II FPS 2/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

³⁴ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 17.01.2014 r. sygn. II FSK 289/12, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

stricte kwestii opodatkowania odsetek za opóźnienie od odszkodowań (zadośćuczynień), wydaje się, iż istnieją także argumenty za uznaniem, że wątpliwości interpretacyjne w tym zakresie mają charakter nieusuwalny, co powoduje, że zrealizowana zostaje hipoteza art. 2a o.p. W konsekwencji w rozstrzyganiu tego typu sporów powinna znaleźć zastosowanie wykładnia względniejsza dla podatnika, której efektem będzie zwolnienie odsetek z podatku dochodowego.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 200 t.j.).
2. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 t.j.).
3. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2018 r. poz. 800 t.j.).

Literatura

1. Kidyba A. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, LEX 2014, wersja elektroniczna.
2. Lemkowski M., *Odsetki cywilnoprawne*, LEX 2007, wersja elektroniczna.
3. Osajda K. (red.), *Tom III A. Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017.
4. Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks cywilny. Tom II Komentarz do artykułów 450-1088. Przepisy wprowadzające*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018.
5. Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.

Orzecznictwo sądów administracyjnych

1. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 12.04.2018 r. sygn. II FSK 968/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
2. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 16.01.2018 r. sygn. II FSK 1123/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

3. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 16.01.2018 r. sygn. II FSK 979/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
4. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 16.01.2018 r. sygn. II FSK 980/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
5. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 22.11.2017 r. sygn. II FSK 3116/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
6. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 22.11.2017 r. sygn. II FSK 3409/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
7. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 22.11.2017 r. sygn. II FSK 3410/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
8. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 22.11.2017 r. sygn. II FSK 3115/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
9. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 8.11.2017 r. sygn. II FSK 2780/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
10. Uchwała NSA w Warszawie w składzie 7 sędziów z dnia 06.06.2016 r. sygn. II FPS 2/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
11. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 17.01.2014 r. sygn. II FSK 289/12, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
12. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 26.08.2009 r. sygn. II FSK 588/08, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
13. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 24.01.2008 r. sygn. II FSK 1629/06, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
14. Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 22.03.2018 r. sygn. I SA/Rz 798/17 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
15. Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 28.02.2018 r. sygn. I SA/Gd 2/18 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
16. Wyrok WSA w Krakowie z dnia 26.01.2018 r. sygn. I SA/Kr 1059/17 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).
17. Wyrok WSA w Łodzi z dnia 16.11.2017 r. sygn. I SA/Łd 812/17 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych ([http://](http://orzeczenia.nsa.gov.pl)

orzeczenia.nsa.gov.pl).

18. Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 11.10.2017 r. sygn. I SA/Gl 520/17 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

19. Wyrok WSA w Łodzi z dnia 20.09.2016 r. sygn. I SA/Łd 596/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

20. Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 08.05.2017 r. sygn. I SA/Gl 1416/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

21. Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 21.03.2017 r. sygn. I SA/Wr 1100/16 (nieprawomocny), Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

22. Wyrok WSA w Lublinie z dnia 08.02.2017 r. sygn. I SA/Lu 796/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

23. Wyrok WSA w Opolu z dnia 08.07.2015 r. sygn. I SA/Op 309/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).

24. Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 09.03.2010 r. sygn. I SA/Rz 6/10, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>).